

пандемії COVID-19 дав зрозуміти суспільству, що діджиталізація дає можливість туристам самостійно планувати та організовувати поїздки. А з часом такі технології стануть просто необхідними особливо в галузі туризму. Тому приділена достатня увага до цього питання може дати поштовх до нових перетворень сучасного українського туризму.

Вже зараз треба розробляти нові стандарти безпеки туризму в Україні, адже її територія із-за військових дій насичена різного роду небезпеками. Тому необхідно вже сьогодні думати про суттєву модернізацію готелів з позиції безпеки. Так, нові реалії сьогодення будуть диктувати запит від гостей на наявність бомбосховища в закладах розміщення, ресторанного господарства туристичних комплексах, розважальних комплексах та ін..

Висновок. Отже, враховуючи нинішні реалії, можна сказати, що вивчаючи іноземний досвід швидкого повоєнного відродження туризму, обираючи стратегію відновлення українського туризму, нам слід враховувати саме специфіку та особливості наявних ресурсів, умов, які дадуть можливість активному розвитку галузі. Після перемоги та встановлення миру ми спостерігатимемо нові тренди на туристичному ринку України: розвиватиметься «темний» туризм, підвищиться необхідність серед населення в оздоровленні і будуть актуальними заклади з відновлення сил, здоров'я та енергії; нової форми набуде культурно-пізнавальний туризм, адже під час війни багатьом відкрилися багата історія, культура та традиції українського народу. Туризм України повинен набути багатовекторності в розвитку, адже запити щодо нашої держави будуть зростати і нам необхідно підвищувати туристичний імідж країни в світовому масштабі.

Література

1. Артюх К. Вплив російсько-української війни на туристичну галузь в Україні та світі: що нас чекає в майбутньому. Діловий портал. 20 жовтня 2022. <https://delo.ua/opinions/vpliv-rosiisko-ukrayinskoj-viini-na-turisticnu-galuz-v-ukrayini-ta-sviti-shho-nas-cekaje-v-maibutnyomu-405634/>
2. Фастовець О. О. Сфера туризму у повоєнний період: досвід для України // Економіка та суспільство, електронний журнал. 2022. №40 DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-43>

s.i.korotun@nuwm.edu.ua

Коротун С. І.

к. геогр. н, доцент

a.d.kalko@nuwm.edu.ua

Калько А. Д.

д. геогр. н, професор

o.b.konarivska@nuwm.edu.ua

Конарівська Оксана Богданівна

к. е. н, доцент

m.s.yakovyshyna@nuwm.edu.ua

Яковишина М.

старший викладач

Національний університет водного господарства та природокористування, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО КУЛЬТУРНОГО ШЛЯХУ VIA REGIA НА ТЕРЕНАХ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація. Стаття присвячена перспективам розвитку європейського туристичного культурного маршруту Via Regia у межах Рівненщини. Підкреслено значення культурних маршрутів Ради Європи у популяризації культурної спадщини України та розширенні знань про Європейську культурну ідентичність.

Ключові слова: культурні маршрути, туризм, культурна спадщина, безбар'єрний туризм.

В умовах глобалізації та інтенсивного розвитку інформаційних технологій розмаїтішими стають форми культурного споживання, що впливає на розширення сектору культурного туризму. Популяризація культурної спадщини через розвиток туризму позитивно впливає на соціально-економічний розвиток країни. Тому питання використання культурних маршрутів на сьогодні є надзвичайно актуальним, а завданням дослідження стало вивчення міжнародного досвіду з розвитку культурних маршрутів та окреслення перспектив використання регіональних туристичних ресурсів для промоції культурного шляху *Via Regia* в Україні і на Рівненщині зокрема.

Розвитку культурного туризму в Європі сприяє втілення Радою Європи програми «Культурні маршрути» («Cultural Routs»), яка покликана демонструвати внесок різних європейських держав і їх культур у формування спільної культурної спадщини. На даний час «Культурні маршрути» є розвиненою мережею туристичних шляхів, що об'єднують європейські країни. Історико-культурна спадщина, представлена у даних маршрутах, є частиною пам'яті та надбання усієї європейської спільноти. Власне, самі по собі культурні маршрути, а також їх елементи, стають частиною територіальної ідентичності та культури окремих європейських країн.

У 2022 році нараховувалося понад 48 культурних маршрутів Ради Європи з різноманітною тематикою, які ілюструють європейську пам'ять, історію, культуру та сприяють інтерпретації багатогранності сучасної Європи [1].

Україна приєдналась до розширеної часткової угоди про культурні маршрути 2021 року. На даний час територією України проходить кілька культурних маршрутів Ради Європи:

- Phoenicians' Route (Шлях фінікійців), 2003;
- European Mozart Ways (Європейські шляхи Моцарта), 2004;
- European Route of Jewish Heritage (Європейський шлях єврейської спадщини), 2004;
- VIA REGIA, 2005;
- European Route of Industrial Heritage (Європейський шлях індустріальної спадщини), 2019;
- European Route of Megalithic Culture (Європейський шлях мегалітичної культури), 2021;
- Iter Vitis, 2021 [1].

Via Regia — є одним із найдавніших і найдовших шляхів, який ще має назву «Королівська дорога», оскільки був частиною найважливішої дорожньої системи раннього Середньовіччя в Європі. Існують історичні згадки, що коридор *Via Regia* став улюбленим шляхом переходу мігруючих племен іще в кам'яному віці, тобто існує вже понад 2000 років. Давня історія нині відображена у багатій спадщині, починаючи від архітектури і закінчуючи традиціями (нематеріальною спадщиною), які сформували європейський континент.

Варто зазначити, що після розпаду Римської імперії активний розвиток даного дорожнього сполучення через Європу був пов'язаний із розвитком Київської Русі на сході та європейськими інтересами князя Володимира Великого і Ярослава Мудрого.

На сьогодні маршрут *Via Regia* має протяжність 4500 км та існує у вигляді Європейського транспортного коридору E40. У 2005 році він був відзначений як «Великий культурний шлях Ради Європи», який поєднує кілька європейських країн: Україну, Литву, Польщу, Німеччину, Бельгію, Францію, Іспанію та Білорусь.

Реалізація міжрегіонального культурного проекту *Via Regia Ukraine* розпочалася у липні 2020 року за підтримки Українського Культурного Фонду (УКФ) та сприяння Управління культури і туризму Рівненської ОДА у співпраці з Європейським культурно-інформаційним центром в Тюрінгії (м. Ерфурт, Німеччина). На території України до маршруту *Via Regia* входять Житомирська, Рівненська, Львівська, Волинська і Київська адміністративні області [2].

Культурна спадщина зможе сформувати значні туристичні потоки, коли буде включена у туристичний продукт. Туристи мають бути впевненими, що кожна зупинка на маршруті — навіть у ресторані чи готелі — неодмінно означає особливу зустріч із певною формою місцевої спадщини та історією краю. Це вимагає співпраці між різними стейкхолдерами: місцевою

владою, громадськими організаціями, закладами культури, музеями, національними природними парками тощо.

На даний час для популяризації культурного шляху «Via Regia» найбільше організацій задіяно в Німеччині: 44 офіційних учасники, серед яких 17 муніципалітетів, 15 закладів культури та громадських організацій, 7 туристичних стейкхолдерів [1].

В останні роки почала активно розвивати даний культурний шлях й Україна, проте, війна пригальмувала дану тенденцію на невизначений час. На сьогодні просуванням культурного шляху Via Regia в Україні займаються більше 20 офіційних учасників, серед яких: 6 громадських організацій, 4 муніципалітети (місцевих адміністрацій), 5 музеїв та 1 національний природний парк. У переліку, зокрема: Рівненський обласний краєзнавчий музей, Історико-культурний комплекс «Замок Радомисль», Державний історико-культурний заповідник Дубно, Державний історико-культурний заповідник м. Острога, Володимир-Волинський історичний музей, Бродівський історико-краєзнавчий музей, Національний природний парк «Прип'ять-Стохід», Городоцька районна державна адміністрація, Городоцька міська рада, Рівненська міська рада, Дубенська міська рада, Асоціація культурно-мистецьких центрів «Via Regia Україна», Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні [1].

Серед основних туристичних ініціатив з просування маршруту Via Regia в Україні варто назвати такі:

- Асоціація сприяння зеленому туризму в Україні розробила туристичний маршрут від польського кордону до Києва під назвою «Відпочинок у селі», який відповідає історичному маршруту дороги VIA REGIA [1];

- розробляється стратегія розвитку культурного туризму в межах культурного шляху Via Regia на території Рівненщини, фінансована Європейським Союзом у рамках грантового проєкту «TEhTOUR», що базується на ідеї «Переосмислення культурного туризму Європи» і втілюється під загальною назвою «Соціальні інновації та технології задля сталого зростання через розвиток культурного туризму» [4];

- розробляється низка грантових проєктів із цифровізації культурної спадщини. Наприклад, проєкт «Волинські барбакани» передбачає візуалізацію давніх оборонних споруд — в'їзних брам, первісний вигляд яких можна побачити на своєму смартфоні за допомогою QR-коду, розміщеного на інформаційних стендах. На даний час вже розроблені віртуальні зображення-анімації Луцької та Татарської брам в Острозі, Луцької брами у Дубно та Острозької брами у Рівному (яка не збереглась до наших часів). Вежі в давнину називалися за напрямком до найбільшого міста. Даний проєкт цікавий тим, що поєднує нові технології доповненої реальності та історичні моделі об'єктів [3].

В подальшому в межах маршруту Королівського шляху Via Regia доречною буде популяризація об'єктів, пов'язаних з історико-культурною спадщиною давніх родів князів Острозьких, Любомирських і Чарторийських. Метою маршрутів родовими маєтками є популяризація скарбів національної культури, історична освіта та розбудова культурної ідентичності місцевих громад і культурної єдності Європейського простору. Зокрема, у місті Рівне 2020 року в міському парку відкрилася атракція «Таємничі підземелля», пов'язана зі спадщиною польських магнатів Любомирських. Дубенський замок, який є учасником програми Via Regia Ukraine, також належить до спадщини Любомирських. Для прикладу, в Європі нині розроблений туристичний маршрут «Szlak Turystyczny Gniazd Rodowych Lubomirskich», який пролягає через найцікавіші містечка, пов'язані з магнатським родом у Польщі, Пряшівщині у Словаччині та Львівській області в Україні. У перспективі даний маршрут можна продовжити і на Рівненщину.

Пам'ять про спадщину Чарторийських у Рівненській області зберігає маршрут «Велика князя корона. Спадок Чарторийських», який розробляється Клеванською ОТГ. Він має протяжність 65 кілометрів і передбачає також відвідування відомого «Тунелю кохання», Білівських пагорбів — мальовничих атракцій Рівненщини, а також культурно-археологічного центру «Пересопниця», що в перспективі може привабити значну кількість українських та іноземних туристів. Необхідно підкреслити, що у Клевані знаходиться Центр лікування та реабілітації

наслідків нейротравм для ветеранів війни. Тому на перспективу варто планувати тренінги з відновлення та підтримки психологічного здоров'я людей, наприклад, на базі готельно-ресторанного комплексу «Тунель кохання / Tunnel of Love», де можна буде поєднати цікавий відпочинок з набуттям корисних психологічних умінь і навичок. Варто підкреслити, що готельно-ресторанний комплекс «Тунель кохання / Tunnel of Love» розташований посеред лісу, що збільшує терапевтичний ефект від заміського відпочинку.

Зважаючи на ріст популярності зеленого туризму та різноманіття мальовничих природних ландшафтів Рівненщини, варто активізувати туристичну діяльність ще й на територіях національних природних парків: «Пуца Радзивіла», «Нобельський», «Прип'ять-Стохід» і «Дермансько-Острозького», дирекція якого знаходиться у м. Острог. Експерти туристичної галузі прогнозують після завершення війни збільшення популярності відпочинку на природі, тому доречним буде під час організації подорожей використати окремі практики психологічного туризму, зокрема, для людей із післявоєнним посттравматичним синдромом.

При облаштуванні туристичних маршрутів Україною, нині важливим є врахування особливостей безбар'єрного або доступного туризму — під потреби маломобільних груп населення. Безбар'єрний туризм полягає у тому, щоб зробити туристичні місця, продукцію і послуги доступними для усіх людей, незалежно від їх фізичних обмежень та віку. Безбар'єрність і доступність є центральним елементом будь-якої політики відповідального сталого розвитку, і дає можливість кожній людині насолоджуватись туристичним досвідом.

Варто зазначити, що культурні маршрути, власне уже є потужним викликом і додатковою можливістю для галузей культури, науки, туризму та економіки отримати нового поштовху для розвитку, оскільки краще популяризують певну територію, аніж ізольовані туристичні напрямки. Дані маршрути, які є власне апріорі інноваційними та створеними на базі культурної спадщини, переростають в абсолютно новий та унікальний туристичний продукт.

Література

1. Council of Europe (2023) Explore all Cultural Routes by theme. Retrieved from: <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/by-theme>
2. Via Regia Ukraine (2023). Retrieved from: <https://via-regia.org.ua/pro-via-regia/>.
3. Валентина Гордич (2021, 5 листопада). «Волинські барбакани»: на Рівненщині презентували маршрут вежами 16–17 століття. *Суспільне. Новини*. Ресурс: <https://suspilne.media/178088-volinski-barbakani-na-rivnensini-prezentuvali-marsrut-vezami-16-17-stolitta/>
4. TEXTOUR (2023). VIA REGIA. A symbol for European unification. Retrieved from: <https://textour-project.eu/>

mlev2611@gmail.com

Левченко М. О.

*доктор філософії в галузі державного управління
Міжрегіональна Академія управління персоналом, Україна*

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ З ВРАХУВАННЯМ ПОСТ ВІЙСЬКОВОГО ВІДНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. Дослідження спрямоване на визначення основних орієнтирів відновлення туристичної індустрії в Україні в період пост військового відновлення. Концептуальні засади реструктуризації туристичного потенціалу повоєнної України забезпечують стійкий комплекс поглядів на визначення майбутнього вектору розвитку вітчизняного туризму в контексті формування стратегії повоєнної відбудови.

Ключові слова: туризм, виклики, пост військово відновлення, економіка.